

Contradicții între teoria dreptății a lui J. Rawls și critica marxistă

Abstract: *In this paper I discuss the Marxist critique to the theory of justice of John Rawls. The starting point of this criticism is the rawlsian innovative concept – „the difference principle”, which justifies inequalities in marxist vision of society. With reference to Miller’s critique, I will try to highlight its structure, argumentative line, coherence and inaccuracies. The question is whether Marxist criticism can be opposed to the founding pillars of Rawls’ theory of justice.*

Keywords: theory of justice, original position, difference principle, exploitation, marxist criticism

Concepția asupra dreptății pe care John Rawls a dezvoltat-o în lucrările sale: *A theory of Justice*, *Political Liberalism* și *The Law of Peoples*, referitoare la modalitatea prin care putem pune bazele unei societăți drepte, a avut un rol important în domeniul filosofiei politice contemporane. Dacă ar trebui să definesc „Dreptatea ca Echitate” în viziune rawlsiană aș spune că aceasta reprezintă o serie de principii pe baza cărora se structurează instituțiile democratice pentru a servi în mod liber și egal indivizii.

Andrei Vlăducu

SNSPA-FSP

(andreibladucu@yahoo.com)

Această teorie este corespondentul modern al concepțiilor contractualiste enunțate de gânditori precum T. Hobbes, J. Locke sau J.J. Rousseau, care încercau să ofere răspuns la întrebări precum: Cum ar trebui să arate societatea? Ce instituții trebuie să construim pentru a avea o societate dreaptă? Care sunt condițiile sub care ar trebui să interacționeze indivizii în stabilirea unui design societal drept?

Critici la adresa teoriei dreptății au apărut din mai multe sfere ale teoriei politice, de la comunitarieni și egalitarieni până la socialiști și marxiști. În lucrarea de față mă voi concentra asupra unui anumit tip de critică, cea marxistă, selectând din rândul acesteia perspectiva lui Richard Miller structurată într-un articol din 1974, intitulat *Rawls and Marxism*.¹

Unul din principalele puncte de plecare ale criticii marxiste stă în însăși conceptul inovativ al teoriei lui Rawls – Principiul Diferenței. Acest principiu în viziune marxistă justifică inegalitățile din societa-

te, având rolul de a le legitima ca fiind drepte, atâta timp cât emerg dintr-o alegere de tip rawlsian. Raportându-mă la critica lui Miller voi încerca să evidențiez structura acesteia, linia argumentativă, coerența și eventualele inadvertențe pe care le prezintă. Simplificând discuția, ipoteza lui Miller este aceea că principiile dreptății ale lui Rawls nu pot să rezulte din Poziția Originară așa cum este ea construită. Văd Poziția Originară ca pe un concept format din mai multe caracteristici, un recipient în care intră mai multe ingrediente pentru a da posibilitatea unei alegeri drepte. Plecând de la această asumție consider critica lui Miller ca vizând condițiile care stau la baza construcției Poziției Originare și nu conceptul în sine. Astfel mă voi concentra asupra caracteristicilor pe baza cărora Rawls își construiește Poziția Originară vizând care dintre acestea sunt atacate/ignoreate de critica lui Miller.

O întrebare legitimă care ar putea reieși din această analiză este în ce măsură o critică marxistă se poate raporta la modul în care Rawls își construiește teoria dreptății? Marxismul operează cu asumții și concepții care destructurează fundamentele teoriei Rawlsiene. În sprijinul lor marxiștii afirmă că dacă teoria dreptății a lui Rawls se bazează pe o anumită ipoteză socială (legată de raționalitatea părților de exemplu), de ce marxismul nu ar emite pretenții să-și fondeze critica tot pe o ipoteză socială? Această abordare ar arunca un semn de întrebare asupra concluziei lui Rawls, care are pretenția de ași fi construit teoria pe baza unui model rațional, stând în afara metafizicii.

În prima parte a articolului mă voi concentra asupra unei radiografii generale a criticii marxiste la adresa teoriei dreptății a lui Rawls după care voi continua cu prezentarea raționamentului după care aceasta își construiește cadrul teoretic din care rezultă principiile dreptății ca obiect al alegerii raționale. Această parte are rolul de a identifica ingredientele care formează Poziția Originară. În partea a treia, plecând de la ipoteza lui Miller "Principiile dreptății nu pot să rezulte din Poziția Originară" voi analiza critica acestuia identificând ce ingrediente atacă din construcția lui Rawls. Partea a patra are rolul de a urmări inadvertențele din teoria lui Miller și măsura în care critica acestuia este realistă sau nu, în raport cu teoria lui Rawls. Ultima parte este dedicată realuării raționamentului lucrării și concluziilor finale.

Critica Marxistă la Teoria Dreptății a lui J. Rawls

Principala critică pe care marxiștii i-o aduc lui Rawls este că acesta prin principiul diferenței apără sistemul capitalist, legitimând inegalitățile și acceptând ca dreaptă o societate împărțită pe clase². În societățile bine-ordonate pe care Rawls le acceptă ca fiind drepte, există diviziuni de clasă (în sens de venit și bunăstare) făcând apel la principiul diferenței care acceptă inegalitățile atâta timp cât individul care se află în cea mai dezavantajată situație are de câștigat. Referitor la principiul diferenței ne putem întreba dacă funcționează în beneficiul celor mai dezavantajați în raport cu ce? Care este etalonul după care operăm astfel de comparații? Rawls pare să indice că acest etalon ar fi modelul societății ca economie de piață.

Raportându-ne la modul în care marxiștii gândesc societatea, ca fiind împărțită pe clase între care există relații de exploatare, însăși ideea acestui etalon – societatea ca economie de piață – este un exemplu al nedreptății și al falsității teoriei lui Rawls. Punctul central se concentrează în jurul teoriei exploatarei, teorie specifică concepției lui Marx, a cărei folosire i-a dat acestuia posibilitatea unei analize normative a societății. O definiție a exploatarei o

găsim la John Elster³ având următoarea formă "exploatarea înseamnă a presta mai multe ore de lucru decât orele necesare pentru a produce bunurile pe care le consumi". Munca suplimentară este definită la Marx ca⁴ "munca dincolo de ceea ce e nevoie pentru a reproduce puterea de muncă a lucrătorului". Exploatarea în viziune marxistă este posibilă doar pe piață, și este diferită de alte forme de nedreptate cum ar fi coerciția. Poate fi extrasă de la proletar deoarece acesta nu are acces la mijloacele de producție, prin privarea de libertate. De aceea un proletar prezintă doar o formă de libertate (numită libertate formală - libertatea de ați părăsi patronul), sinonimă cu libertatea negativă a lui I. Berlin. Adevărata libertate de care un proletar ar trebui să se bucure este aceea de ași alege mijloacele pe care le dorește. Libertatea formală are rolul de a crea o impresie de independență proletarului, dându-i acestuia iluzia auto-determinării (caracteristică a libertății pozitive) și împingându-l să lucreze mai mult, deoarece pentru satisfacerea nevoilor este dependent de capital.

Există diferențe majore între modul în care Rawls și marxiștii înțeleg ideea de clasă sau rolul pieței ca element alocativ și distributiv. Rawls construiește un model al democrației deținerii de proprietate care funcționează după principiul răspândirii largi a proprietății, astfel încât fiecare cetățean să primească o parte din veniturile proprii din această proprietate. Acest mod de gândire al societății nu este unul sinonim cu un sistem capitalist. Urmărind linia raționamentului anterior, nefiind un sistem capitalist, nu aveam de-a face cu ideea de exploatare așa cum o definesc marxiștii. Rawls nu crede că sistemul capitalist este unul bine-ordonat (modelul perfect), instituțiile capitaliste și capitaliștii prin activitatea pe care o întreprind nu pot trece testul ridicat de principiului diferenței. Apărătorii lui Rawls consideră ca este o concluzie falsă să considerăm că principiul diferenței legitimează capitalismul ca fiind drept, în schimb dă un rol important pieței ca instrument alocativ.

Piața prezintă o dublă funcție - alocativă și distributivă. În socialism piața e folosită pentru a aloca resurse suficiente dar niciodată pentru a distribui venitul, averea, puterea etc. Teoretic, piața este cel mai bun mecanism de alocare (în sens de dreptate) de el putându-se servi atât un sistem socialist cât și unul capitalist. Planificarea directă (socialistă) în viziunea lui Rawls nu e necesară, nu e eficientă și încalcă principiile dreptății. Cu toate acestea instituțiile de piață sunt comune ambelor tipuri de regimuri. Cum în regimurile socialiste mijloacele de producție și resursele naturale sunt comune, funcțiile de distribuție sunt puternic restrânse. În *A Theory of Justice*, Rawls nu emite o concluzie clară în privința tipului de sistem care răspunde cel mai bine Teoriei Dreptății, operând în schimb cu societățile liberale bine-ordonate, deoarece este modelul cel mai la îndemână cu care poate lucra.

Pe lângă tipul acesta de critică marxistă, există și alte perspective contestate la adresa teoriei dreptății a lui Rawls, una dintre ele fiind formulată de D. Tucker⁵. Acesta este atras de ideea complementarității dintre idealul marxist al libertății individuale totale și a cooperării sociale și a perspectivei Rawlsiene. Mixtul conceptual poate fi folosit pentru a critica individualismul de tip capitalist. Acesta este un proiect optimist al lui Tucker în încercarea de a uni două teorii. Individualismul radical al acestuia respinge concepția unui bine comun în fața căruia drepturile individuale ar fi subordonate. Omul e bun de la natură, dezirabilă fiind o societate în care toate persoanele sunt cu adevărat autonome – fără a fi guvernate de pasiuni (o libertate pozitivă pură). După această scurtă radiografie a perspectivelor teoretice după care funcționează critica marxistă mă voi concentra asupra argumentației cu care Rawls își construiește Poziția Originară și mecanismul din care emerg principiile dreptății.

Linia raționamentului Rawlsian privind emergența principiilor dreptății

Rawls își construiește teoria astfel încât principiile dreptății să rezulte din alegerea indivizilor raționali pe baza intereselor proprii în condiții de egalitate⁶. Principalele elemente ale mecanismului prin care sunt construite principiile dreptății (în cheie Rawlsiană) sunt Poziția Originară și Vălul Ignoranței, concepte care îndeplinesc un set de condiții pentru a fi valide și operaționale. Principiul general care guvernează relația dintre părți se concentrează în jurul "înțelegerii" ca formă de echilibru stabil⁷. În continuare voi face o discuție asupra principalelor elemente care definesc construcția teoretică a lui John Rawls.

Poziția Originară este o poziție ipotetică, ce prezintă o serie de caracteristici necesare pentru a contura principiile Rawlsiene. Apelând la o metaforă putem considera acest concept ca pe un recipient în care introducem diverse ingrediente cu scopul de a da cel mai drept rezultat posibil. Mă voi concentra asupra acestor ingrediente făcând o discuție asupra caracteristicilor lor.

Obiectul înțelegerii este reprezentat de părți așa cum apare în *A theory of Justice* (Rawls J, [1973], p.11), Rawls înțelegând prin acestea - insituții. Părțile îndeplinesc trei condiții:

c1) Părțile sunt raționale. (au o raționalitate pe termen lung și o obligație față de descendenți), au scopuri bine definite și pot ierarhiza mijloacele prin care le pot atinge.

c2) Părțile sunt egale. (toate au aceleași drepturi în luarea deciziei, pot face propuneri, argumenta poziția, etc).

c3) Părțile prezintă respect de sine.

La nivelul Poziției Originare părțile se află într-o stare de incertitudine în ceea ce privește poziția pe care o vor ocupa în societate⁸ în urma alegerii. O altă condiție este dată de lipsa oricărui tip de influență asupra părților (dată de circumstanțele sociale sau de condițiile particulare⁹) și a lipsei de aranjamente morale anterioare în momentul alegerii. Plecând de la c1, părțile încearcă să-și urmărească interesele private. Cunoscând condițiile de mai sus (coroborat cu raționalitatea proprie) în momentul alegerii părțile doresc să-și impună propria concepție despre bine.

Alte două condiții pe care Rawls le impune asupra părților, pentru a întări obiectivitatea înțelegerii fac apel la tipul de raționalitate și a nivelului de informație al acestora:

c4) Părțile nu sunt invidioase (fiind actori raționali conștientizează că invidia la nivel colectiv nu prezintă avantaje), sunt non-egoiste și indiferente (prezintă o formă de rațiune mutual dezinteresată). Această caracteristică poate fi considerată ca o sub-specie a c1, fiind o formulare particulară a tipului de raționalitate pe care îl au.

c5) Părțile au o cunoaștere comună care le dă un simț al dreptății¹⁰. Prin cunoaștere comună înțelegem că există o concepție publică asupra dreptății (în mod general orice persoană este liberă și i se permite orice i se pare după propria judecată că îl duce către atingerea scopurilor).

Asupra părților acționează și o serie de Circumstanțe Obiective – împărtășesc un spațiu geografic comun, fiind asemănătoare și dispunând de resurse limitate; și Circumstanțe Subiective – părțile au nevoi și interese complementare, asemănătoare, bazate pe o concepție comună asupra binelui. Având în vedere lipsa de informație a părților în Poziția Originară principiile generale sunt cele care guvernează¹¹ în detrimentul principiilor particulare a căror subiectivitate poate duce la designuri societale nedrepte.

Vălul Ignoranței reprezintă în sens procedural modalitatea practică prin care părțile operează o alegere dreaptă în Poziția Originară¹². Rawls încearcă prin acest mecanism să elimine tentația individului rațional de a exploata alegerea în folosul său, vălul ignoranței traducându-se prin informația generală pe care părțile o au și incertitudinea dată de poziția pe care o vor ocupa în viitoarea societate în urma alegerii. Formele pure de egoism ar trebui eliminate prin acest mecanism, deoarece celelalte părți în momentul înțelegerii nu vor accepta astfel de comportamente .

Concluzia lui Rawls este că în urma deciziei raționale a părților, luată în Poziția Originară vor rezulta concepții asupra dreptății ca forme universale de aplicare, cunoscute public, imparțiale și avantajoase reciproc, al căror rol este de a rezolva conflictele și de a asigura o societate dreaptă¹³:

Principiul celei mai mari libertăți egale (cea mai mare schemă de libertate în sens de drepturi și libertăți de bază) a indivizilor compatibilă cu aceeași schemă a celorlalți

II. Principiul diferenței. Inegalitățile sociale și economice sunt acceptate dacă satisfac două condiții i) Sunt legate de funcții și poziții deschise tuturor în urma egalității de șanse și ii) Duc către avantaje în favoarea celor mai puțini avantajați membri ai societății

Printr-o simplificare a argumentației rawlsiene am prezentat mecanismul prin care sunt construite principiile dreptății (urmărind condițiile prezentate mai sus), ca rezultat al alegerii raționale a părților. În continuare mă voi considera asupra criticii lui Miller urmărind linia argumentației (caracteristicile pe care le atacă/ignoră).

Construcția criticii lui Miller

Critica lui Miller la adresa lui Rawls se înscrie într-o logică marxistă, acesta demontând concluzia din *A Theory of Justice* conform căreia principiile dreptății ar emerge din Poziția Originară. Însăși modul în care Rawls construiește Poziția Originară este unul nedrept, permițând apariția unei societăți inegale, justificată ca fiind dreaptă. Am urmărit în capitolul precedent modul în care este construită poziția originară (bazată pe o serie de condiții și circumstanțe) necesare atingerii printr-o alegere rațională a principiilor dreptății în cheie rawlsiană. Pe baza acestei logici îmi voi concentra atenția asupra condițiilor care sunt atacate de Miller; deasemenea este interesant să observăm ce condiții salvează acesta din construcția Poziției Originare.

O primă critică face referire la condiția privind informația generală din Poziția Originară pe care o au părțile (c5), și dacă aceasta influențează într-o anumită formă luarea deciziei de către acestea. E posibil ca Rawls să-și fi construit condițiile de așa natură încât singurul rezultat acceptabil să fie ducă la principiile dreptății așa cum le formulează el? Miller continuă argumentând că dacă societățile se supun următoarelor trei asumții principiile dreptății nu pot emerge din poziția originară. Traducând această critică putem spune că modul în care Rawls își structurează societățile (inclusiv pe cele bine-ordonate, liberale) nu ia în calcul trei asumții ce nu pot fi ignorate dintr-o perspectivă marxistă. Dar până la a ajunge acolo vreau să mă concentrez asupra a ceea ce înseamnă o societate bine-ordonată (liberală) în viziunea lui Rawls. Raportându-mă la lucrarea acestuia *Political Liberalism*, consider societățile liberale acele societăți ce respectă părerile indivizilor atâta timp cât sunt rezonabile din punct de vedere al concepției politice și a rațiunii publice¹⁴. Dar ce sunt aceste concepții politice și ice este rațiunea publică?

Prin concepții politice înțelegem drepturi de bază, oportunități, libertăți, pe care părțile le prioritizează, împreună cu mijloacele necesare pentru a le atinge. Acestea prezintă următoarele caracteristici:

Se aplică instituțiilor economice, politice, sociale de bază.

Sunt independente de orice influență religioasă, politică etc.

Reprezintă idei politice fundamentale în cultura politică publică.

Rațiunea publică în este văzută ca fiind formată din ghiduri și criterii privind chestiunile relevante în guvernarea societății (legi). Împreună acestea formează rațiunea cetățenilor oferind o concepție despre binele public bazată pe un principiu al pluralismului rezonabil. Pluralismul rezonabil se caracterizează prin:

Echilibru Reflectiv (convingeri comune despre principiile generale).

Societatea e văzută ca un sistem drept de cooperare între membri liberi și egali.

Prezența doctrinelor rezonabile.

Această discuție mi-a fost necesară pentru a clarifica structura societății bine ordonate a lui Rawls.

Revenind la cele trei asumptii pe care Miller consideră că Rawls nu le ia în calcul atunci când definește condițiile Poziției Originare acestea sunt definite în următorul fel¹⁵:

1) Niciun aranjament care convine clasei avantajate nu e acceptabil pentru clasa dezavantajată.

Înțelegerea așa cum am definit-o în capitolul anterior nu este motorul care guvernează interacțiunea dintre părți. Stabilirea unui design societal se poate face fie prin lupta de clasă fie prin retragerea clasei avantajate care face concesii clasei dezavantajate datorită creșterii puterii celei din urmă¹⁶. Interesul egoist este mai puternic la indivizi decât sensul universal al dreptății.

Două sunt premisele pe care Miller le atacă, înțelegerea ca formă de progres, și interesul pur egoist al părților (c4).

2) Dorința de bogăție și putere a clasei avantajate este mult mai accentuată decât a clasei dezavantajate.

Cele două clase au nevoi diferite, iar principiile dreptății pornind de la Poziția Originară reduc nevoile clasei avantajate. Criteriul Circumstanțelor Subiective ce vizează complementaritatea și similaritatea nevoilor părților este atacat în cazul acestei critici.

3) Clasa avantajată este o clasă conducătoare (instituțiile precum armata, poliția și ideologia funcționează în favoarea ei).

Principiul informației generale (c5) pe care clasele îl au este încălcat în cazul acestei critici, părțile având cunoștințe particulare în Poziția Originară privind statut, poziție de clasă etc în urma înțelegerii.

În fapt critica lui Miller nu se bazează pe aceste trei condiții (condiții pe care Rawls le-ar fi omis) noi care sunt prezente în societate dintr-o perspectivă marxistă, totul putându-se raporta la o singură critică: raționalitatea părților și modul în care Rawls o percepe. Concluzia lui Miller este că părțile, dacă sunt actori raționali, nu vor renunța la privilegiile pentru a maximiza starea celor aflați în poziții dezavantajate prin intermediul principiului diferenței. Acest comportament este intolerabil (în sens de raționalitate) pentru o persoană care face parte dintr-o clasă avantajată. Clasa avantajată va menține la infinit o cooperare inegală între părți prin instituții și ideologie, costurile fiind mult mai mici decât în cazul aplicării unei forme de cooperare care să ducă la principiului diferenței. Versiunea graduală a tolerabilității lui Rawls, care pleacă de la ideea că e preferabil să obții benefii mai mici

în poziția P1 pentru a avea beneficii mai mari în poziția P10 poate fi ușor dărâmat prin argumentul inducției inverse, clasa avantajată având interesul de a bloca înțelegerea la nivelul Poziției Originare, pentru a conserva status-quo-ul.

Din critica lui Miller putem extrage o serie de controverse. Faptul că o parte își dă seama că poate face parte din clasa avantajată poate intra în contradicție cu ideea de cunoaștere comună¹⁷. O discuție interesantă putându-se face în legătură cu bariera care desparte cunoașterea comună de cunoașterea particulară (ce este cunoaștere comună și ce este cunoaștere particulară?) Miller are un moment contradictoriu afirmând că în cazul negocierii dintre părți argumentele raționale nu funcționează¹⁸. Având un conflict între interesul moral și cel non-moral părțile îl vor prefera întotdeauna pe cel de-al doilea primului. Consider că nu raționalitatea este ceea ce lipsește în cazul de față ci că avem de-a face cu o abordare diferită a ideii de raționalitate la Miller și la Rawls. Primul consideră afirmația lui Rawls - părțile au nevoi moderate, alegând o strategie de tip maximin pentru a ajunge la înțelegere – ca fiind un argument psihologic și nu unul rațional.

O altă întrebare poate fi dacă construcția teoretică a lui Miller se bazează pe rațiune sau pe o concepție metafizică asupra lumii, având în vedere structurarea maniheistă a societății pe clase (clasa avantajată și clasa dezavantajată). În următoarea secțiune voi prezenta modul în care Rawls prezintă raționalitatea părților din poziția originară.

Contradicții între teoria dreptății a lui Rawls și critica lui Miller

Am observat din capitolele anterioare că punctul de concentrare al criticii lui Miller face apel la tipul de raționalitate a părților în Poziția Originară, înțelegerea ca formă de cooperare, cunoașterea comună care guvernează alegerile, și anularea circumstanțelor subiective ale lui Rawls (complementaritatea nevoilor).

Joseph Beaty consideră teoria dreptății a lui Rawls ca făcând parte din Teoria Alegerii Raționale, principiile dreptății fiind principii la care se ajunge prin alegere de către persoane raționale¹⁹. Când Rawls afirmă că părțile sunt egale și libere face referire la aceste concepte în sens de egalitate în putere, cunoaștere și libertatea de a nu fi influențate de ceva exterior lor. Beaty se întreabă dacă Rawls nu oferă un sens al prudenței economice în alegerea din Poziția Originară, odată cu identificarea unui scop, alegerea căpătând și un sens ontologic, în încercarea părții de a se descoperi pe sine. Fiind raționale, părțile au un scop și mijloacele prin care încearcă să îl atingă. Dincolo de aceste aspecte, acest proces este o modalitate prin care părțile se descoperă pe ele însele – o punere în scenă a autodeterminării (libertatea pozitivă). Dar acesta este modul în care Rawls vede părțile? Macpherson vede modul în care Rawls își prezintă părțile sub auspiciul a două coordonate contradictorii²⁰. Pe de o parte avem asumția referitoare la cerința maximizatoare de bunuri primare a părților (părțile vor mai degrabă mai mult decât mai puțin); iar pe de altă parte avem asumția părții care se auto-determină prin exercitarea capacităților sale. Care este adevăratul om al lui Rawls? Kai Nilsen sesizează și el că la Rawls omul nu are dorințe materiale infinite și nu dorește maximizarea bunurilor primare pentru ași atinge planurile de viață²¹. Putem concluziona că în privința definirii raționalității la Rawls, aceasta este destul de neclară, fapt constatat și de criticii săi. Pe de altă parte afirmația lui Miller conform căreia nu există decizii raționale (de tip maximin) în Poziția Originară pare să-i contrazică întreaga teorie referitoare la modul rațional în care se comportă membrii clasei avantajate. Însăși ideea de clasă este diferită la Rawls (în termeni de venit și bunăstare)

față de ceilalți marxiști (în termeni de clasă socială).

O altă asumptie a lui Miller care intră în contradicție cu teoria lui Rawls este cea referitoare la nevoile complementare ale părților precum și la nivelul de informație pe care părțile îl au în Poziția Originară. Faptul că o parte cunoaște că face parte dintr-o anumită clasă (avantajată sau dezavantajată) sau că societatea e împărțită în clase ține de cunoașterea comună sau de cunoașterea proprie? Această este o întrebare

Circumstanța subiectivă a complementarității nevoilor este și ea încălcată atunci când Miller afirmă că membrii clasei avantajate au nevoi diferite față de membrii clasei dezavantajate. Un alt punct contradictoriu este reprezentat de conflict, văzut ca singura formă prin care se pot câștiga avantaje, asumptia înțelegerii a lui Rawls fiind eliminată total de critica lui Miller.

Referitor la celelalte criterii, Miller nu face apel la Circumstanțele Obiective și nici la respectul de sine al părților. În ceea ce privește circumstanța egalității părților în Poziția Originară aceasta pare implicit încălcată de informația referitoare la poziționarea acestora într-una din cele două clase. Există un raport de putere între membrii clasei avantajate și membrii clasei dezavantajate.

Putem concluziona că fundamentele criticii lui Miller nu pot fi corelate cu fundamentele teoriei dreptății a lui Rawls. Cele două teorii se bazează pe premise diferite și contradictorii neputând oferi explicații una în raport cu cealaltă.

Concluzii

În lucrarea de față plecând de la critica lui R. Miller la adresa teoriei dreptății a lui J. Rawls am încercat să urmăresc linia raționamentelor celor doi în construirea argumentației, evidențiind contradicțiile dintre cele două abordări. Ipoteza care stă în centrul criticii lui Miller pleacă de la ideea că principiile dreptății nu pot să rezulte din poziția originară. Am urmărit raționamentul după care Rawls își construiește Poziția Originară plecând de la premisa că aceasta este un concept format dintr-o serie de caracteristici. Dacă Miller nu acceptă principiile rawlsiene ca fiind drepte în urma alegerii de la nivelul poziției originare asta nu înseamnă că respinge întregul concept, ci doar anumite condiții. În continuare am identificat principalele critici ale lui Miller și caracteristicile pe care le pune sub semnul întrebării. Punctele de inadvertență dintre cele două abordări se concentrează asupra raționalității părților, circumstanțelor subiective, ideea de înțelegere vs conflict ca formă de cooperare socială, caracterul incert al informației generale pe care părțile o au în poziția originară.

O altă observație este făcută asupra asumptiilor pe baza cărora este fundamentată critica lui Miller. Acesta folosește premise contradictorii teoriei lui Rawls, cu specific marxist, demontând după alte principii caracterul drept al alegerii rawlsiene în poziția originară. Plecând de la ideea conform căreia Rawls folosește o teorie socială (ex: argumentul psihologic privind raționalitatea părților—o acuză de folosire a metafizicii), Miller își fundamentează critica pe o altă teorie socială care nu poate intra în dialog cu teoria dreptății a lui Rawls.

Note

- 1 Miller Richard (1974), Rawls and Marxism, *Philosophy of Public Affairs*, Vol. 3, No. 2, pp. 167-191.
- 2 DiQuattro A, [1983], p.54.
- 3 Elster J, [1985], p.167.
- 4 Marx K, [1952].
- 5 Tucker D, [1980].
- 6 Nimeni nu știe în Poziția Originară dacă va fi avantajat sau dezavantajat de constrângerile naturale sau sociale după încheierea înțelegerii.
- 7 Cooperarea este forma de interacțiune universal acceptată ca având rolul de a îmbunătăți viața.
- 8 În sens de status social, poziție de clasă, inteligență, abilități particulare etc.
- 9 Autodeterminarea părților – o formă de libertate pozitivă.
- 10 Dacă părțile ar avea cunoaștere completă tentația de free-riding ar crește mult mai mult.
- 11 Prin principii generale Rawls înțelege principii aplicabile universal.
- 12 Rawls J, [1973] p.118.
- 13 Ibidem p.62.
- 14 Rawls J, [1982], p.9.
- 15 Miller R, [1974], p.171.
- 16 Acest argument vine din teoria clasică marxistă. Societatea este divizată pe clase, acestea aflându-se într-un conflict continuu încă de la societatea sclavagistă. Revoluția industrială și victoria burgheziei asupra vechiului regim nu a făcut decât să simplifice conflictul social, rămânând doar două clase active: burghezia și proletariatul. Nu există nicio formă de cooperare între aceste două clase, interacțiunea dintre ele înscriindu-se în logica unui joc cu sumă nulă, singura cale de a obține avantaje fiind prin conflict.
- 17 În ce măsură se ia în calcul probabilitatea?
- 18 O observație cel puțin ciudată având în vedere constatările anterioare ale acestuia, în privința blocării alegerii în poziția originară pentru a conserva status-quo-ul a clasei avantajate ca fiind un comportament rațional.
- 19 Beatty J, [1983], p.486.
- 20 Macpherson C, [1972], p.342.
- 21 Nilsen K, [1978], p.194.

Bibliografie

- Beatty Joseph (1983), The rationality of the "Original Position": A defense, *Ethics*, Vol. 93, No. 3, pp. 484-495.
- DiQuattro Arthur (1983), Rawls and Left Criticism, *Political Theory*, Vol. 11, No. 1, pp. 53-78.
- Elster John (1985), *Making Sense of Marx – Studies in Marxism and Social Theory*, Cambridge University Press.
- Fullinwider Robert (1977), A chronological bibliography of works on John Rawl's Theory of Justice, *Political Theory*, Vol. 5, No. 4, pp. 561-570.
- Macpherson C.B. (1973), Rawls' Models of Man and Society, *Philosophy of the Social Sciences*, Vol. 3, No. 4, pp. 341-347.
- Marx Karl (1947), *Capitalul – Critica Economiei Politice*, Vol. I, Cartea I-a Procesul de producție al capitalului, Ed. Partidului Comunist Român.
- Miller Richard (1974), Rawls and Marxism, *Philosophy of Public Affairs*, Vol. 3, No. 2, pp. 167-191.
- Nilsen Kay (1978), On the very possibility of a classless society: Rawls, Macpherson, and Revisionist